

ANDRÉS PIQUERAS, ANTROPÒLEG

Text: JORDI SEBASTIÀ / Fotos: RAFA GIL

"La 'comunitat' no vol dir res"

Andrés Piqueras, professor de la Universitat Jaume I de Castelló nascut a Madrid, acaba de publicar 'La identidad valenciana', un resum de la seua tesi doctoral on descobreix que els valencians tenen una consciència de poble fràgil i tòpica.

Segons es desprèn del seu treball pareix que caldria parlar de diverses identitats valencianes més que d'una sola identitat.

—La identitat mai no és la mateixa per a tothom. Quan parlem d'identitat de qualsevol tipus, socials per exemple, ètniques, regionals o nacionals, i fins i tot de les de classe, hem de tenir en compte que estan compostes d'una gran multiplicitat de trets parcials que integren un tot. La identitat homogènia, com l'individu homogeni, no existeix. La identitat és esquizofrènica, igual que els individus.

—La identitat valenciana, segons el seu estudi, pareix assentada més en qüestions folklòriques que no en altra cosa. A banda de la llengua, potser, tots els altres trets acceptats són folklòrics: paella, horta, etc. Resulta decebedor, però sent optimistes podríem dir que malgrat la història atzarosa del País Valencià encara existeix una identitat valenciana.

—Sí que existeix però no és una identitat acceptada per tot el territori que es diu valencià. Hi ha uns trets bàsics que provenen del centre del país, sobretot de València capital, i que no estan hegemnitzats per a tot el territori. Són dominants però no per a tots.

—És a dir, que hi ha valencians que no s'identifiquen amb aquests trets.

—En efecte.

—I aleshores?

—Les reaccions són diverses. La més comuna per qui no s'hi troba identificat és dir: "jo no sóc tan va-

lencià. Si aquells són els trets valencians, jo no ho sóc al cent per cent". En les zones limítrofes del país això és evident. Fins i tot en les zones valencianoparlants hi ha qui diu que ell nota que no parla el valencià com els de l'Horta, on està identificada l'autèntica llengua valenciana. Una reacció més extrema és la del que diu que no és

valencià. Això es dona molt entre els alacantins que senten aversió al gentilici valencià. És un gentilici problemàtic, perquè defineix una ciutat i una província i perquè té uns continguts que només són els de la ciutat de València. No és neutral ni en el nom ni en els continguts.

—Podríem concretar els continguts?

—Parlem del folklorisme tòpic: la paella, la barraca, l'horta, les platges, que són potser l'únic tret comú a tota la comunitat, i les falles.

—Però també apareixen les festes de moros i cristians.

—És cert. És l'únic tret d'aquesta "valenciania" que no ve de la centralitat, l'únic que està començant ara a consensuar-se.

—Quines són les causes que fan que la identitat valenciana estiga basada només en això?

—Tota identitat col·lectiva de caire territorial, és a dir basada en un territori, ja siga nacional o regional, està basada en uns marcadors, en símbols que poden funcionar com a atracció per a la població d'aquell territori. Ens referim sempre a símbols cridaners: la bandera, la flama, etc. La folklorització, la "popularització" d'aquests símbols

"Els éssers humans no tenen la capacitat de tenir una identitat tan gran com l'europea. Pot ser una més dins d'un esglaó però calen refugis més arrelats a la terra."

és pròpia de qualsevol identitat que vulga cohesionar una societat, per això estan fetes les banderes per exemple. Com més cridaneres són aquestes popularitzacions, molt millor funcionen. Ara bé: Què passa en el cas de la identitat valenciana? Doncs que no hi ha un substrat per sota d'aquests símbols. No hi ha un contingut consensuat. Aquest és el problema: que es queda merament en la superficialitat.

—*Imagine que això té una causa històrica profunda però, creu que en l'anomenada transició podrien haver canviat les condicions per formar aquesta identitat?*

—Sí. Es podria haver dotat d'un contingut social, real, històric, aquests símbols. Quan no existeix el contingut és quan la identitat comença a folkloritzar-se. Però el cas valencià no és una excepció, sobretot des del moment que la enginyeria de la globalització mundial treballa per l'existència d'identitats folkloritzades que no oposen cap resistència als processos de globalització, identitats per mostrar una falsa diversitat que no siga perillosa.

—*Això vol dir que hi ha un procés de banalització en les identitats col·lectives.*

—Evidentment. Els trets que adopten altres identitats "nacionals", fins i tot les que tenen estat, estan començant també a folkloritzar-se, fins i tot si utilitzen símbols amb una mica més de contingut com pot ser la llengua i altres coses.

—*La identitat valenciana també utilitza la llengua com un dels seus marcadors?*

—Sí, però amb el problema que no hi ha acord. En aquest país s'utilitzen contínuament eufemismes: la nostra llengua, perquè ningú no vol dir quina és, la nostra senyera, perquè ningú no vol dir quina és. L'oficialitat ha utilitzat contínuament l'ambigüitat.

—*I el nom del país?*

—Això és molt important, ni tan sols hi ha unanimitat per al nom del país! per a uns "regne", per a uns altres "país". I la "comunitat" és la versió salomònica de l'oficialitat. Això de la comunitat no vol dir res, i dificulta molt l'assumpció d'una identitat. Ja ho comentava Joan Francesc Mira: una cosa és dir-se Galícia, Castella, Andalusia i una altra és dir-se Comunitat Valenciana, que és com no dir res. És cert que hi ha una certa demagògia en tota identitat quan fa referència "als nostres trets", "a les nostres arrels" però és molt diferent quan es fa des d'una base forta.

—*Segons les conclusions del seu treball, la llengua, el català, és un tret assumit però que convoca conflictes, tant entre les diferents varietats dia-*

lectals com entre els castellanoparlants i els valencianoparlants. Pareix que els castellanoparlants es consideren una mica menys valencians.

—Sí, sempre que parlem dels castellanoparlants de zones limítrofes, de les zones històricament castellanoparlants. Aleshores, els seus habitants busquen refugi en identitats més parcials, de comarca, et diuen: som dels Serrans, o de província: som castellaneros. En les nostres societats, quan no tenim característiques de fenotipus diferent, la llengua és el tret diferenciador més visible. Però ací hi ha un procés de castellanització molt fort des de fa cinc segles. La llengua valenciano-catalana, ha estat minoritzada i desplaçada però no ha pogut desaparèixer de la categoria de referència identitària. Continua sent un element bàsic encara que haja estat desplaçada de molts àmbits. Això provoca per exemple, que els valencians de València que encara

parlen valencià de manera diària, no com els polítics que generalment no el parlen més que de manera anecdòtica, tinguen un sentiment de reserva de la identitat. Però hi ha processos molt contradictoris. Hi ha un grup important de valencians centrals de classe mitjana i mitjana alta que parlen castellà pel procés de castellanització com a forma d'ascens social, i aquests han contrarrestat la idea anterior, són els que diuen: *soy valenciano de verdad aunque hable castellano*. I no estan gens desplaçats socialment. Fins i tot és al contrari.

—*En la seua anàlisi sobre les relacions amb territoris fronterers no es parla de Catalunya.*

—No he volgut entrar en la relació valenciana-catalanitat però el fet català està latent en tot l'estudi, en tant que la definició del País Valencià, del valencià nacio-

nalista està referida als Països Catalans. Hi ha referències a la llengua comuna i a certs trets comuns, només a certs. A Catalunya també hi ha característiques molt diverses tot i que sí que hi ha un consens. Encara que no balle la sardana, un es pot sentir plenament català. I això al País Valencià no s'ha aconseguit. Sí que he fet alguna referència a les comarques limítrofes on la gent se sent més identificada amb els catalans amb qui comparteixen una comarca natural, que no amb el centre del país i tenen respecte als valencians centrals el mateix estereotip que tenen els catalans, que per cert no és molt bo.

—*També pareix pel seu estudi que tampoc no és molt bo l'estereotip que els valencians tenim dels valencians: meninfots i massa festers.*

—Els estereotips mai no estan racionalitzats ni complets. Són una simplificació molt bàsica de la

"Els que han pres el govern en la Generalitat valenciana tenen un projecte molt concret, regionalista i espanyolista clarament. No hi ha diferència entre el PSOE i el PP."

realitat i per això poden ser molt contradictoris. El valencià apareix com a treballador de la terra, sacrificat i honorat, disposat a qualsevol cosa per tal de tirar endavant i això té unes arrels històriques reals, però després apareix també com a *meninfot*. Potser perquè aquesta voluntat anterior només apareix en el treball individual i desapareix quan cal unir-se i intervenir col·lectivament. Per ací vindria allò del *meninfotisme*. Però torna a ser contradictori perquè al País Valencià és on la gent més s'associa. A l'hora de fer coses, com diu Mira en un gran article, una xicoteta falla té un poder organitzatiu i de mobilització impressionant. Però sembla que només siguem capaços de menenjar-nos per aquestes coses, una altra vegada folklòriques. Però això és un cas general: en una societat global on la *massmediatització* és tremenda, moure's per qüestions superficials és el més fàcil.

—Quins serien els problemes derivats d'aquesta falta d'identitat? Potser hi ha qui diu que té igual, que ja tenim Espanya per donar una identitat.

—Els processos d'etnificació de la gent són milenaris en molts casos i els europeus són generalment centenaris. El procés de substitució d'aquestes construccions, no hem d'oblidar que són construccions socials, no estan tocats per la mà de déu ni res d'això, aquest procés de substitució, doncs, per part de les identitats estatals porta molt poc de temps i encara la gent, més enllà de la identitat estatal té els seus refugis identitaris seculars. Que un d'aquests refugis estiga tan minvat, tan aigualit, provoca una mena d'indefensió col·lectiva.

—I de cara als processos de globalització?

—Dóna molta menor resistència. I si les coses van per aquest camí i les identitats estatals desapareixen en mans d'una entitat macroestatal, ens quedarem

—La Televisió Valenciana podria ser una eina per millorar aquesta falta d'identitat?

—Potser, però de moment és un escàndol. La majoria dels valencians estan d'acord en això i t'ho diuen en les enquestes: els fa vergonya.

sense refugi ètnic. Pa-reix, els científics so-cials ho insinuen, que els éssers humans no tenen la capacitat de tenir una identitat tan gran com l'europea. Pot ser una més dins d'un esglaó però calen refu-gis més arrelats a la ter-ra, encara que no siguen exclusivament territo-rials. La identitat neces-sita realitats més caso-lanes. Però no neces-sàriament les identitats fortes signifiquen una oposició als processos de globalització que són una manera diferent d'imperialisme, perquè algunes estan consti-tuïdes precisament per a això, per a facilitar el procés. I això ho hem de tenir en compte a l'hora de parlar d'iden-titats nacionals rigides per les dretes. El que és important a l'hora de definir qualsevol identi-tat no és com ens defi-nim sinó què volem. El futur mundial s'està dirimint entre els pro-cessos de barbarització mundial i els de rao-nabilitat i convivència entre els pobles. El problema és, i això és una opinió meua: im-porta tant diferenciar-se perquè sí? o el proble-

ma és per a què diferenciar-se? perquè si volem diferenciar-nos podem buscar referents com les províncies romanes. Ser gallec, per exemple, no et fa més feliç, l'assumpte és ser gallec per a què?

—Els polítics que han ocupat la Generalitat valenciana han fet res per millorar aquesta falta d'identitat?

—L'altre dia em van preguntar si del meu treball no es despenia que els governants de la Generalitat no tenien un projecte concret per als valencians i jo vaig dir que no és així, els que han pres el govern en la Generalitat valenciana tenen un projecte molt concret, regionalista i espanyolista clarament.

—Qui és més espanyolista, el PP o el PSOE?

—No hi ha diferència en aquest aspecte. El PSOE i el PP tenen un projecte molt semblant per al país: la Comunitat valenciana.

